

Ολοκλήρωση του δεύτερου πενταετούς προγράμματος (2021-2025) των υποβρύχιων αρχαιολογικών ερευνών στα Αντικύθηρα

Η φετινή χρονιά σηματοδότησε την πέμπτη και τελευταία περίοδο της υποβρύχιας ανασκαφικής έρευνας στο ναυάγιο των Αντικυθήρων, και τη συμπλήρωση 125 χρόνων από την αρχή της ιστορικής αυτής αρχαιολογικής επιχείρησης, αρχής γενομένης το 1900-1901.

Ανέλκυση ξύλινων τμημάτων

Ιδιαίτερη προσοχή δόθηκε στην ανέλκυση των εύθραυστων αρθρωτών ξύλινων καταλοίπων του κύτους του πλοίου που ανακαλύφθηκαν το 2024, εκ των οποίων τρία τμήματα μαδεριών (σανίδων) από το πέτωμα του πλοίου και ένας προσαρμοσμένος σε αυτές νομέας (στραβόξυλο). Το εύρημα αυτό θεωρείται εξόχως σημαντικό, αφού πρώτη φορά ανελκύεται ένα ολοκληρωμένο τμήμα του πετσώματος του πλοίου, που φέρει λεπτομέρειες για την τεχνική κατασκευής του σκάφους. Με βάση τα ως τώρα δεδομένα φαίνεται πως το πλοίο κατασκευάστηκε ακολουθώντας την τεχνική «shell first» (πρώτα το κέλυφος), όπου το εξωτερικό κέλυφος του πλοίου κατασκευάζεται αρχικά, πριν τοποθετηθούν τα εσωτερικά μέλη. Η μέθοδος αυτή κυριαρχεί στον μεσογειακό χώρο από το 4ο έως και τον 1ο π.Χ. αιώνα.

Προκαταρκτικές αναλύσεις δείχνουν τη χρήση φτελιάς και δρυός και χρονολογούνται, σύμφωνα με τις πρώτες εκτιμήσεις, περί το 235 π.Χ. Το τμήμα του πλοίου που ανελκύστηκε έχει πλάτος περίπου 0,40μ. και μήκος 0,70μ. Τα μαδέρια έχουν μικρότερο πάχος σε σχέση με αυτά που ανακαλύφθηκαν κατά την αποστολή Κουστό το 1976, και δεν ξεπερνούν τα 0,05μ. Αυτή η διαφορά στο πάχος των σανίδων εγείρει μια σειρά από ερωτήματα: πρόκειται για τμήμα του πλοίου σε ψηλότερο επίπεδο, από επισκευές σε αυτό, ή μήπως για ένα δεύτερο συνοδό πλοίο, μικρότερο του πρώτου; Η λεπτομερής μελέτη των θραυσμάτων θα απαντήσει σε αυτά τα νέα ερωτήματα. Για την ασφαλή ανέλκυση του ξύλινου τμήματος χρησιμοποιήθηκε μια υποστηρικτική κατασκευή πάνω στην οποία τοποθετήθηκε το εύρημα. Κάποια ακόμη ξύλινα υπολείμματα, βρέθηκαν *in situ*, μαζί με υπολείμματα ανόργανων (μόλυβδος, χαλκός) και οργανικών υλικών (πίσσα), κοντά στην περιοχή που ερευνήθηκε το 1976.

Θραύσματα γλυπτών

Τμήματα αγάλματος γυμνής ανδρικής μορφής, σε στάση *contrapposto*, σε κατακερματισμένη κατάσταση, καθώς και πολλά ακόμη θραύσματα, αποκαλύφθηκαν και τεκμηριώθηκαν επί τόπου μετά την αφαίρεση ενός βράχου. Με εξαίρεση μια μαρμάρινη πλίνθο που σώζει τα υπολείμματα του αριστερού κάτω πόδα αγάλματος, φυσικού μεγέθους, δεν ήταν δυνατή η ανάκτηση των θραυσμάτων λόγω του εγκλωβισμού τους σε πολύ σκληρές θαλάσσιες συσσωματώσεις.

Η ποικιλομορφία του φορτίου αμφορέων

Ο εντοπισμός αμφορέων Χιακής προέλευσης σε δύο διαφορετικές περιοχές του ναυαγίου αποκαλύπτει μια μεγαλύτερη τυπολογική ποικιλία απ' ό,τι είχε καταγραφεί με βάση την ως τώρα έρευνα. Στα κεραμικά ευρήματα προστίθεται και ένα πήλινο ιγδίο (λεκάνη με προχή),

σκεύος πολτοποίησης και ανάμειξης τροφίμων, προσφέροντας πολύτιμες πληροφορίες για τις διατροφικές πρακτικές και την καθημερινή ζωή στο πλοίο.

Προηγμένη τεχνολογία καταδύσεων και τεκμηρίωση

Όπως και το 2024, η χρήση ρυθμιστών κλειστού κυκλώματος με μείγμα αερίων βελτίωσε την αποτελεσματικότητα και την ασφάλεια των καταδύσεων. Οι υποβρύχιες έρευνες παρακολουθήθηκαν και συντονίστηκαν σε πραγματικό χρόνο χάρη σε τηλεκατευθυνόμενα υποβρύχια σκάφη της Hublot Xplorations. Επιπλέον, εγκαταστάθηκε εκ νέου το εργαστήριο πεδίου στον οικισμό του Ποταμού, το οποίο επέτρεψε την πραγματοποίηση προκαταρκτικών επιτόπιων αναλύσεων (π.χ. για τα είδη του ξύλου), ενώ η πρόοδος των ανασκαφών τεκμηριώθηκε με τη δημιουργία τρισδιάστατων φωτογραμμετρικών μοντέλων. Εκτός από τα σχέδια και τις φωτογραφίες των αντικειμένων που ανακτήθηκαν, τα δεδομένα ενσωματώθηκαν σε ένα σύστημα γεωγραφικών πληροφοριών (GIS). Η τεκμηρίωση θα αποτελέσει, σε συνδυασμό με τα αποτελέσματα των προηγούμενων αποστολών, τη βάση για λεπτομερείς αναλύσεις.

Το ερευνητικό πρόγραμμα των τελευταίων πέντε ετών (2021-2025) υλοποιήθηκε από την Ελβετική Αρχαιολογική Σχολή στην Ελλάδα (ΕΑΣΕ), υπό την εποπτεία της Εφορείας Εναλίων Αρχαιοτήτων. Οι έρευνες στο πεδίο διεξήχθησαν από το Πανεπιστήμιο της Γενεύης με ομάδα αρχαιολόγων-δυτών, η οποία συμπληρώθηκε με τη συμμετοχή δυτών της μονάδας υποβρύχιων αποστολών της Ελληνικής Ακτοφυλακής (Ομάδα Ειδικών Καταδύσεων).

Η ερευνητική ομάδα

Το ερευνητικό πρόγραμμα διευθύνουν η δρ Αγγελική Γ. Σίμωνι (Επίτιμη Έφορος Αρχαιοτήτων ΥΠ.ΠΟ.) και ο καθ. Lorenz E. Baumer (Πανεπιστήμιο Γενεύης). Η επιτόπια επίβλεψη των εργασιών πραγματοποιήθηκε από την δρ Patrizia Birchler Emery (Πανεπιστήμιο Γενεύης), την καταδυόμενη αρχιτέκτονα-μηχανικό Αικατερίνη Ταγωνίδου. Την εποπτεία στο πεδίο από πλευράς Εναλίων Αρχαιοτήτων είχε η καταδυόμενη εργατοτεχνίτρια, Αθηνά Πατσούρου. Ο Αλέξανδρος Σωτηρίου (συνεργαζόμενος ερευνητής Πανεπιστημίου Γενεύης) ήταν υπεύθυνος για την οργάνωση της έρευνας πεδίου. Η εξειδικευμένη τεκμηρίωση έγινε από ειδικούς του Πανεπιστημίου της Γενεύης, ενώ η Hublot Xplorations παρείχε σημαντική τεχνική υποστήριξη. Τον συντονισμό της αποστολής είχε ο Γιάννης Μπιτσάκης (Πανεπιστήμιο Γενεύης και Ίδρυμα Nereus Research).

Συνεργάτες και χορηγοί

Κύριοι χορηγοί του ερευνητικού προγράμματος είναι η Ελβετική ωρολογοποιία Hublot (επίσημο ρολόι καταδύσεων, οικονομική, τεχνική και επιστημονική υποστήριξη), το Ίδρυμα Αικατερίνης Λασκαρίδη (τεχνική και οικονομική υποστήριξη, ακαδημαϊκός συνεργάτης στην Ελλάδα) και το Ίδρυμα Nereus Research. Οι τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες παρέχονται από την COSMOTE, η οποία καλύπτει με 5G την περιοχή της ανασκαφής του ναυαγίου και το νησί με δίκτυα 5G και οπτικών ινών.

Ευχαριστίες

Η ερευνητική ομάδα ευχαριστεί το Υπουργείο Πολιτισμού, τις υπηρεσίες του και την καθ' ύλη αρμόδια Εφορεία Εναλίων Αρχαιοτήτων, καθώς και προσωπικά την υπουργό, δρ Λίνα Μενδώνη, για την αδιάκοπη και ουσιαστική στήριξή της στο ερευνητικό πρόγραμμα. Ευχαριστεί επίσης το Λιμενικό Σώμα για την συνεισφορά του. Όπως κάθε χρόνο, ιδιαίτερα σημαντική είναι η στήριξη και η φιλοξενία του Δημάρχου Κυθήρων και Αντικυθήρων, Ευστρατίου Χαρχαλάκη, του Προέδρου της Τοπικής Κοινότητας Αντικυθήρων, Γεωργίου Χαρχαλάκη, και των κατοίκων του νησιού.

Σύνδεσμοί

<https://esag.swiss>

<https://antikythera.org.gr>